

М. М. Пітюлич, Ю. Ю. Федак, М. В. Гембік, С. Б. Турпак

Сучасні тенденції та підходи до регулювання міграційної мобільності населення в умовах війни

Досліджено тенденції міграційних процесів, які останнім часом відбуваються в Україні. Акцентовано на міграційній мобільності в умовах ведення війни. Обґрунтовано, що міграційний рух населення здійснюється у двох напрямках – внутрішньому та зовнішньому. Проаналізовано динаміку внутрішньо переміщених осіб і біженців з України, які виїхали в країни Європи під впливом військових дій. Особлива увага приділена проблемам вимушеної міграції та рееміграції населення України, адаптації та інтеграції біженців з України за кордоном. Окреслено регіональні особливості міграційних процесів, що відбувалися в Закарпатській області. Конкретизовано виклики та загрози, які породжує міграційна мобільність населення в умовах війни як на національному, так і на регіональному рівнях. Запропоновано конкретний інструментарій формування регіональної політики регулювання міграційної мобільності населення тилових регіонів, до яких належить і Закарпатська область. Наголошено, що підходи до регулювання міграційної мобільності населення в умовах війни мають охоплювати різнорівневий функціонал реалізації публічної політики, передбачати широке залучення громадськості та посилення ролі інститутів місцевого самоврядування.

Ключові слова: міграція, загрози, війна, регіон, внутрішньо переміщені особи, біженці, регіональна політика.

Постановка проблеми. Міграційна мобільність для розвинутих держав з відносно стабільним середовищем є умовою соціально-економічного розвитку. Багато держав практикують використання міграційного чинника для вирішення демографічних проблем, пов'язаних з депопуляцією населення. Однак останніми роками міграційна мобільність населення продовжувала зростати не лише внаслідок реалізації сучасною людиною права на вибір місця проживання з кращими умовами. Дедалі частіше чинниками міграційної мобільності, яка постійно зростає, стають природні катастрофи й екологічні кризи. Для України особливо відчутними є впливи безпекових чинників – спочатку у 2014 р., а відтак з 2022 р. Безпекові чинники міграційної мобільності, як правило, детерміновані воєнними конфліктами, що не лише спричиняють масові вимушені переміщення, але й мають довгострокові наслідки як для держав-донорів, так і держав-реципієнтів. Міграційна мобільність за таких обставин є особистою життєвою катастрофою, наслідки якої залежать від політики держави-реципієнта та політики повернення держави-донора.

Аналіз останніх досліджень. Процеси та проблеми міграції населення досліджувалися багатьма вітчизняними вченими. На особливу увагу заслуговують праці О. М. Гладуна, Е. М. Лібанової, О. В. Макарової, С. І. Пирожкова, М. І. Пітюлича, Ю. І. Пітюренко, І. М. Прибиткової та ін.

Метою статті є дослідження сучасних тенденцій і видів міграції населення в Україні в умовах війни та визначення її регіональних особливостей.

Основні результати дослідження. Сучасні воєнні конфлікти та війни трансформують усталені міграційні системи й мережі, формують нові стихійні міграційні канали, що спроможні «обслуговувати» значні міграційні потоки вимушених мігрантів. Війна також трансформує особисті мотиви міграції, висуваючи як пріоритет пошук відчуття безпеки, захищеності та стабільності – не лише власної, а й членів сім'ї, особливо дітей і батьків похилого віку.

Характерними ознаками міграційної мобільності через воєнні конфлікти та війни є непередбачуваність, висока динаміка й відчутні наслідки для всіх сторін, а саме: мігрантів, держав (регіонів, громад) – донорів і реципієнтів.

Актуальність науково-прикладних досліджень міграційної мобільності населення в умовах війни обумовлена не лише глобальною турбулентністю, наслідком якої є зростання реальних і потенційних міграційних криз, але й потребою пошуку дієвих і ефективних механізмів урегулювання цих процесів, що поєднують не лише інструментарій адаптації та інтеграції вимушених мігрантів, але й вирішення численних проблем, пов'язаних з високою міграційною мобільністю. Урахування досвіду міграційних криз попередніх років дає змогу розуміти масштаби та наслідки війн, що в перспективі можуть суттєво змінити не лише геополітичну мапу світу, але й соціально-економічні процеси прогресивізації людства.

Розглянемо особливості активізації міграційної мобільності населення України в умовах війни, беручи до уваги не лише макротенденції, а й особливості залучення до цих процесів Закарпатської області. Регіон є тилowym і доволі специфічним, адже він найбільш віддалений від територій бойових дій, характеризується найнижчою кількістю і тривалістю повітряних тривог і ракетних обстрілів, найменшим пошкодженням цивільної інфраструктури. Наближеність до кордону ЄС сформувала найвищу привабливість Закарпаття не лише як регіону транзиту «втікачів від війни», але й реципієнта їх для більш тривалого проживання.

Аналіз тенденцій міграційної мобільності населення в умовах війни слід здійснювати за внутрішнім і зовнішнім векторами. Для цього за методологією Міжнародної організації з міграції використовується спеціальна термінологія:

- внутрішній вектор – внутрішньо переміщені особи;
- зовнішній вектор – біженці, шукачі притулку [1, с. 100].

Міграційну мобільність в умовах війни у практиці міжнародної міграційної політики характеризують як вимушену або примусову міграцію. Також експерти наполягають на доцільності використання терміна «втікачі від війни», який, проте, поки не набув правового визначення.

Населення України відзначається високою міграційною мобільністю. Це підтверджує глобальна міграційна статистика – Україна постійно входила до першої десятки держав, що були найбільшими донорами міжнародних мігрантів. Дані Міжнародної організації з міграції свідчать, що до повномасштабного російського вторгнення Україна займала восьму позицію у світі як донор міжнародних мігрантів – після таких держав з великою чисельністю населення, як Індія, Мексика, російська федерація, Китай, Сирія, Бангладеш і Пакистан [2]. Тривалі «традиції» міграційних переміщень у помітних масштабах сформували міграційні хвилі, в яких чітко простежуються тенденції домінування вимушеної міграції. Якщо перша міграційна хвиля 60-х рр. XIX ст. набула здебільшого «заробітчанських» ознак, коли українці змушені були шукати способів виживання і кращих умов поза імперіями, то вже друга хвиля 30-40-х рр. XX ст. чітко характеризувалася політичними причинами, коли емігрувала значна частина громадсько-активного населення. Домінування вимушеної міграції характерне також для третьої, п'ятої та шостої міграційних хвиль. Це результат складної історії України, яка століттями була в окупації, в умовах не просто утисків прав людини, а геноциду українського народу.

Що стосується кількості внутрішньо переміщених осіб і біженців, які зареєстровані в державах Європи (у державах-членах ЄС та інших державах, що не є членами ЄС), то тут показовим є початок 2023 р., коли кількість офіційно

зареєстрованих внутрішньо переміщених осіб стала поступово знижуватися (рис. 1). В умовах продовження повномасштабної війни дедалі більше українців,

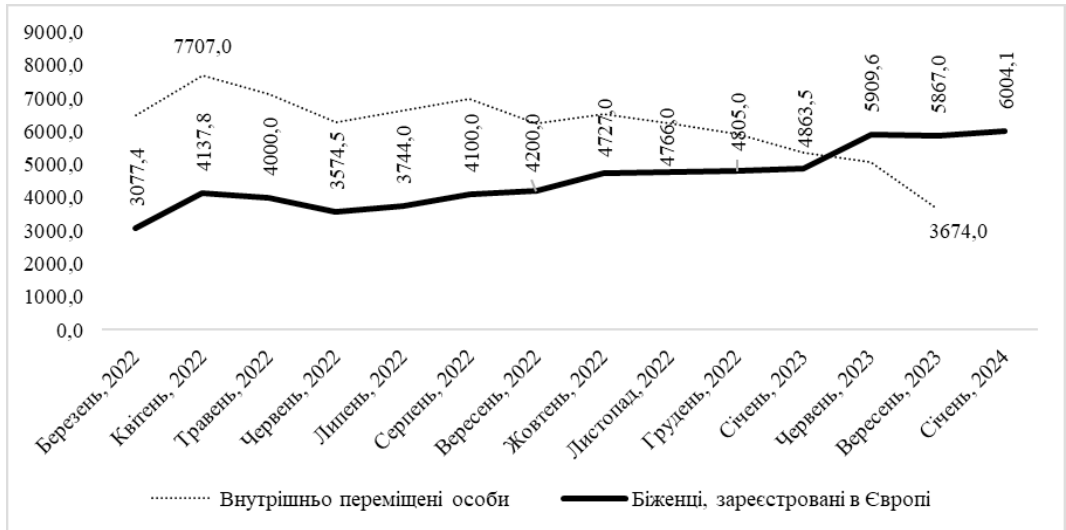

Рис. 1. Динаміка внутрішньо переміщених осіб і біженців з України, зареєстрованих у державах Європи, березень 2022 – січень 2024 рр., тис. осіб

Джерело: [3; 4].

які були вимушені мігрувати, обирають іншу державу. Додатковий вплив на це справляє неефективна соціальна допомога з боку держави, хоча найбільш деструктивними чинниками видаються непослідовність реформ і зниження довіри до інститутів влади, правоохоронних органів, судової системи, що спонукає більшість вимушених мігрантів обирати зовнішній вектор виїзду.

Частка біженців поза ЄС та іншими державами Європи не така значна. Наприклад, на початок 2024 р. загальна кількість біженців становила 6 479 700 осіб, з яких 6 004 100 були зареєстровані в державах Європи. Отже, держави ЄС, Велика Британія та інші європейські країни як стратегічні економічні та соціальні партнери водночас є основними реципієнтами біженців з України.

Поступове переважання у вимушеній міграції частки біженців засвідчує також зниження рееміграційних настроїв населення. Як правило, це об'єкт соціологічної оцінки. Однак, за даними ООН, до вересня 2023 р. частка реемігрантів становила приблизно 50% загальної кількості біженців і внутрішньо переміщених осіб (рис. 2). Ці процеси слід досліджувати надалі, адже у 2023 р. зберігалися високі очікування щодо подальшої деокупації територій України та наближення до завершення повномасштабної війни. Натомість початок і перебіг подій 2024 р. зберігають високий ступінь невизначеності. За оцінками ООН, до 2 млн осіб мають високий потенціал вимушеної міграції [3; 4]. Також через невизначеність знижується рееміграція населення України, що може відбуватися лише в разі крайньої необхідності, через сімейні причини.

Дані соціологічних обстежень показують, що поступово інтеграція біженців з України за кордоном поглиблюється, незважаючи на первинні високі рееміграційні настрої. За результатами соціологічного опитування в межах соціального проекту 4Service, з 2022 р. частка біженців, які точно планують

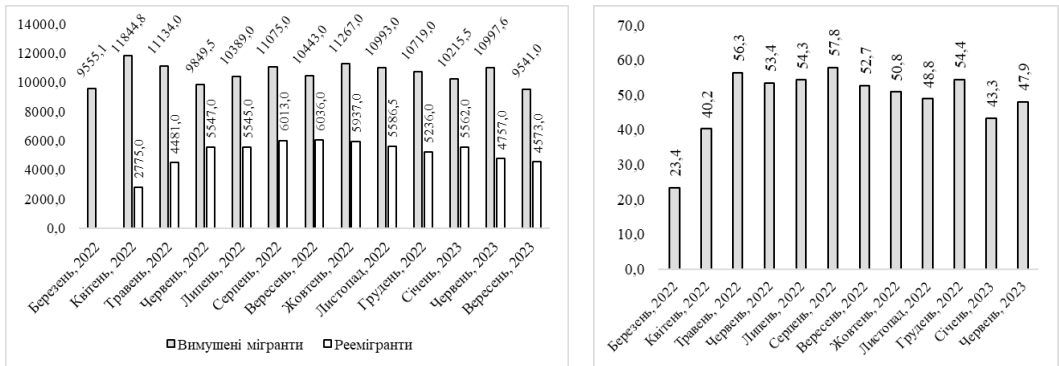

Рис. 2. Вимушена міграція та реєміграція населення України, березень 2022 – січень 2024 рр. Джерело: [3; 4].

повернутися в Україну, скорочується – з 75% у квітні 2022 р. до 66% у червні 2022 р. та 52% у квітні 2023 р.

Ці та інші тенденції засвідчують невизначеність міграційної мобільності населення України, що в умовах продовження війни трансформується в безповоротні міграційні втрати. Також соціологічні оцінки вказують на поступову інтеграцію біженців з України за кордоном, підвищення їхньої фінансової спроможності та зниження туги за батьківщиною (табл. 1). Через це вже сьогодні слід думати про можливості формування нової державної та регіональної міграційної політики в умовах тягlosti російської агресії.

Таблиця 1

Соціологічна оцінка адаптації та інтеграції біженців з України за кордоном

Індикатори адаптації та інтеграції	Червень 2022 р., %	Квітень 2023 р., %
Плани повернення (точно чи найімовірніше)	84	72
Факт працевлаштування за кордоном	31	43
Брак коштів	41	34
Туга за рідним домом	70	60

Джерело: [5].

Міграційна мобільність населення в умовах війни має чітко виражену регіональну специфіку. У політиці ООН та влади України поширюється поділ регіонів України на фронтові, прифронтові, опорні (не завжди), деокуповані та тиллові. Тиллові регіони стали реципієнтами вимушених мігрантів у перші місяці 2022 р. На початок 2024 р. головними реципієнтами внутрішньо переміщених осіб в Україні є (при)фронтові регіони – Харківська (14% усіх внутрішньо переміщених осіб) і Дніпропетровська (12%) області, м. Київ (9%), Київська (9%) та Одеська (6%) області; на інші регіони припадало 50% внутрішньо переміщених осіб (дані обстеження Міжнародної організації з міграції на червень 2023 р.) [6].

Закарпатська область стала потужним транзитером утікачів від війни з початку повномасштабного російського вторгнення в Україну. За різними оцінками регіональної влади, у перші місяці повномасштабної війни в регіоні перебувало до 380 тис. вимушених мігрантів, що становило до 30% населення області. Дані табл. 2 дають змогу порівняти деякі оціночні та офіційні дані щодо кількості вимушених мігрантів у Закарпатській та сусідніх тиллових областях

Таблиця 2

Вимушена міграція в Закарпатській області та в інших тилкових регіонах заходу України, квітень 2022 р. – листопад 2023 р.

Регіон	Квітень 2022 р.		Березень 2023 р.		Листопад 2023 р.	
	Кількість вимушених мігрантів (за оцінками влади регіонів), тис. осіб	Частка в загальній чисельності населення, %	Кількість зареєстрованих внутрішньо переміщених осіб, тис. осіб	Частка в загальній чисельності, %	Кількість зареєстрованих внутрішньо переміщених осіб, тис. осіб	Частка в загальній чисельності, %
Закарпатська обл.	380,0	30,6	143,7	11,6	135,7	10,9
Івано-Франківська обл.	130,0	9,6	133,8	9,9	124,6	9,2
Львівська обл.	570,0	23,0	239,5	9,7	228,9	9,2
Чернівецька обл.	62,0	7,0	86,8	9,7	81,7	9,2

Джерело: за даними [7; 8; 19].

заходу України. На листопад 2023 р. в Закарпатській області зареєстровано близько 136 тис. внутрішньо переміщених осіб, що становить менш ніж 11% постійного населення регіону. Зростання кількості внутрішньо переміщених осіб, якщо порівнювати 2021 і 2023 рр., у Закарпатті є найвищим в Україні.

Водночас фактична кількість «втікачів від війни», які перебувають у Закарпатській області, не визначена, і це чинить значний тиск на соціальну інфраструктуру. Це підтверджує аналіз динаміки цін на купівлю та оренду нерухомості та значне зростання вартості життя в регіоні, про що йтиметься нижче.

Зазначене вище дає змогу зробити висновок, що міграційна мобільність населення в умовах війни є непередбачуваною, однак потребує системних досліджень з виявлення регіональної специфіки. В основі таких досліджень має бути визначення загроз, які породжує масова вимушена міграція, адже в часи війни й нестабільності потрібні чіткі антикризові заходи з подальшою націленістю на стабілізацію і врегулювання ситуації. Тому постає проблема конкретизації викликів і загроз, які породжує міграційна мобільність населення в умовах війни, які слід ранжирувати за рівнями виникнення і масштабами впливу. Насамперед це загрози національного рівня:

1. Демографічні загрози. Міграція, якщо вона безповоротна, – це передусім демографічні втрати держави, що не лише знижують її ресурсні можливості розвитку на довгостроковий перспективу. Це питання збереження державності, національної єдності, стійкості й безпеки. Допоки триває війна, прогнозування демографічних втрат є складним науковим завданням.

2. Економічні загрози. Тут ідеться про втрату інтелектуального потенціалу, загострення проблеми браку робочої сили на ринку праці. Зниження чисельності населення також суттєво впливає на споживчий попит. Відтак зменшується місткість ринків і знижується потенціал виробництва й надання послуг. Це має довгострокові наслідки для розвитку підприємництва та збереження конкурентного середовища ринку, що мотивує розвиток.

3. Військово-оборонні загрози, адже міграційні втрати призводять до зниження «мобілізаційного ресурсу». Ідеться про військовозобов'язаних, які можуть бути мобілізовані не лише до лав ЗСУ, але й до різних правоохоронних органів та інститутів військово-промислового комплексу. Значні міграційні втрати також порушують національну єдність і підвищують уразливість щодо зовнішніх впливів. У разі тягlosti російської агресії для українського суспільства це питання залишатиметься дуже актуальним.

4. Соціальні загрози. Міграційні втрати призводять до зниження попиту на послуги об'єктів соціальної інфраструктури, серед яких передусім слід виокремити заклади освіти, які не спроможні сформувати повноцінні класи / групи навчання. Знижується попит і на інші послуги, що в підсумку призводить до поступового занепаду відповідних об'єктів в умовах браку ресурсного забезпечення.

5. Політичні загрози. За непослідовної державної міграційної політики формування нових інститутів діаспори часто може бути предметом політичних спекуляцій. Це можна було спостерігати в Україні на початку 2024 р., коли виник скандал через необґрунтовані висловлювання представників Офісу Президента України про припинення допомоги біженцям за кордоном для спонукання їх повернутися на батьківщину [10]. Окрім того, міграційні втрати послаблюють громадське середовище. Утрата молоді та найбільш активних представників громади знижує імовірність залучення їх у політичні процеси, участі в різних формах місцевого самоврядування.

Окрім загроз національного рівня, які поширюються на всі території України, висока міграційна мобільність населення в умовах війни детермінує низку специфічних загроз для регіонів залежно від їхнього безпекового статусу. Наприклад, для Закарпатської області як регіону-реципієнта основними та специфічними загрозами є такі:

1. Загрози підвищення соціальної напруги в поліетнічному регіоні, оскільки Закарпаття є особливим у цьому плані регіоном. Так зване угорське питання залишається предметом політичних і міждержавних спекуляцій. «Вливання» у соціум регіону вимушених мігрантів з інших областей, яким притаманні відмінні ціннісно-ментальні та поведінкові риси, може загострити і без того неоднорідну ситуацію в регіоні та стати інструментом недобросовісного використання в інформаційному і політичному просторі.

2. Загрози поглиблення соціально-економічної неоднорідності суспільства. Річ у тім, що в області, окрім офіційно зареєстрованих внутрішньо переміщених осіб, які потребують додаткової допомоги від держави, перебуває невизначена кількість платоспроможних вимушених мігрантів. Як результат, зростає попит на житло та інші послуги соціальної інфраструктури. Міста Ужгород і Мукачево стали одними з найбільш вартісних у плані оренди житла. За даними порталу «ЛЮН», вартість купівлі 1 м² житла на первинному ринку в м. Ужгород за період із січня 2022 р. по січень 2024 р. зросла в 1,9 раза, що є найвищим показником в Україні. Натомість у м. Львів, що теж є потужним реципієнтом внутрішньо переміщених осіб в Україні, зростання було дещо нижчим (рис. 3).

Зазначені загрози є результатом дії системних ризиків, що вимагають регулювання. Відповідно, актуальним науково-прикладним завданням є визначення підходів до регулювання міграційної мобільності населення в умовах війни, які мають охоплювати різнорівневий функціонал реалізації публічної політики, що означає широке залучення громадськості та посилення ролі інститутів місцевого самоврядування.

В умовах війни на фоні зростання ролі міжнародної підтримки зростає централізація влади, що спонукає використовувати глобальні регулятори вимушеної міграції. Для України найбільш важливими є регулятори ЄС, які видали низку директив регулювання легальної («EU legal migration aquis») та вимушеної міграції. Аналіз їх доволі якісно здійснено в спільному дослідженні О. Пищуліної, В. Юрчишина, П. Стецюка та М. Міщенко [12]. За рекомендаціями міграційних регуляторів ЄС з 90-х років ХХ ст. активно застосовувався

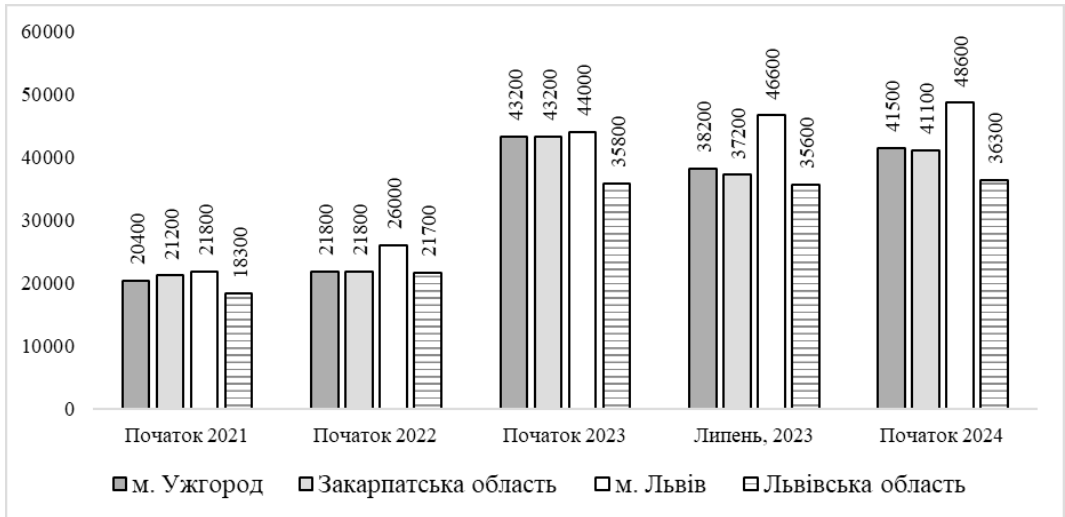

Рис. 3. Вартість купівлі 1 м² житла на первинному ринку в Закарпатській і Львівській областях, початок 2021-2024 рр., грн

Джерело: [11].

інструментарій сприяння розвитку держав походження мігрантів, щоб знизити тиск на держави-реципієнти з кращими умовами. Надалі держави ЄС почали активно використовувати міграційний чинник для вирішення демографічних проблем. Підвищений інтерес до мігрантів з України пояснюється тим, що вони швидко асимілювалися та не вирізнялися за релігійними й расовими ознаками. У 2005 р. схвалено Глобальний підхід до міграції та мобільності, що узгодив підходи до міграційної політики ЄС та держав, які не є його членами, на засадах партнерства для врегулювання міграції комплексно й збалансовано [13]. Після укладення у 2007 р. Лісабонського договору впроваджувалася єдина система надання притулку в ЄС.

Тобто держави-члени ЄС поєднували зусилля для врегулювання нелегальної міграції, яка апріорі детермінувалася вимушеними чинниками, серед яких – воєнні конфлікти та війни. Однак міграційна криза 2015 р., з якою стикнулися держави-члени ЄС через масові напливи нелегальних мігрантів з Північної Африки, Близького Сходу та Південної Азії, змусила переосмислити підходи до регулювання міграції та призвела до порушення солідарності різних держав у дотриманні спільних підходів.

Російське вторгнення 2022 р. в Україну змусило держави-члени ЄС консолідуватися щодо надання притулку «втікачам від війни». Однак у 2024 р. зазначене питання набуває дедалі більше гострих соціальних і політичних ознак, що викликає занепокоєння і непевність щодо подальшої консолідованої підтримки.

Регулювання міграційної мобільності населення в умовах війни в Україні почало здійснюватися з 2014-2015 рр. Надважливим стало прийняття Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» [14]. З 2022 р. почали активно залучатися можливості порталу «Дія» для надання внутрішньо переміщеним особам різних послуг. Внесено зміни до законодавства щодо надання статусу «закордонний українець» [15]. У 2022 р. розпочато співробітництво Державної міграційної служби України

з Європейською Комісією для здобуття статусу спостерігача в Європейській міграційній мережі, яка є важливим інститутом-інформатором щодо питань міграції та надання притулку [16]. Державна служба зайнятості України та її територіальні підрозділи активно сприяють працевлаштуванню внутрішньо переміщених осіб.

Реалістичний погляд на ситуацію дає підстави говорити, що державна політика регулювання вимушеної міграції в Україні неефективна, оскільки досі не сформовано дієвої системи соціального захисту населення, регулювання безробіття, соціальної адаптації та підтримки. В умовах війни питання регулювання вимушеної міграції залишилося невирішеним. Відтак основне навантаження лягло на міжнародні та місцеві громадські організації, які через грантове фінансування використовують різні способи допомоги «втікачам від війни».

Одним із шляхів вирішення проблеми є конкретизація цілей і завдань регулювання міграційної мобільності населення в умовах війни на регіональному рівні. Регіони завдяки децентралізації володіють новим інструментарієм підтримки вимушених мігрантів. Залежно від безпекового статусу території (фронтowa, прифронтowa, тилова, деокупована) має вироблятися регіональна політика регулювання міграційної мобільності населення. Для тилкових регіонів, зокрема Закарпатської області, інструментарієм такої політики має бути:

- стратегування і програмування інтеграції потенціалу внутрішньо переміщених осіб;
- моніторинг потреб внутрішньо переміщених осіб, а також настроїв місцевого населення щодо їхньої інтеграції;
- визначення можливостей розселення в громадах, де є відповідна соціальна інфраструктура, наявний житловий фонд, включно з тим, який підлягає ревіталізації, або ж громадах, що характеризуються депопуляційними процесами (гірські, віддалені громади);
- стимулювання підприємництва внутрішньо переміщених осіб через посередництво в залученні грантового фінансування (нині в Україні реалізуються як державні («Власна справа», «єРобота» та ін.), так і багато міжнародних програм, що передбачають фінансування бізнес-проектів, де внутрішньо переміщені особи виділено як цільові пріоритетні категорії підтримки);
- посилення безпеки об'єктів соціальної інфраструктури, особливо закладів освіти, що важливо також і для потенційних реемігрантів, які повертаються з-за кордону з дітьми;
- проведення різних комунікаційних заходів щодо посилення суспільної єдності, допомоги, залучення внутрішньо переміщених осіб до традицій громад, волонтерства;
- підтримка створення громадських об'єднань вимушених мігрантів з різних регіонів і громад.

Інструментарій регіональної політики регулювання міграційної мобільності населення не має бути громіздким. Він має передбачати найбільш дієві заходи, які покажуть реальні результати. Тилкові регіони, зокрема Закарпатська область, мають ресурсні можливості та обов'язок продемонструвати стійкість у підтримці населення з фронтowych регіонів, створенні умов для їх тимчасового перебування та, за потреби, довготривалої інтеграції.

Висновки. Проведене дослідження міграційних процесів в Україні загалом і в Закарпатській області зокрема свідчить про значні масштаби цих процесів у нашій країні та, відповідно, про появу нових загроз і викликів, які постають перед Україною та її регіонами під впливом військових дій. Тому подальші наукові дослідження мають бути спрямовані на виявлення таких загроз і можливих напрямів їх нівелювання, оскільки тенденції, які сьогодні намітилися в демографічному відтворенні, є дуже негативними та потребують вжиття превентивних заходів. Невизначеність наслідків повномасштабної війни з російською федерацією зобов'язує тилові регіони України активізувати регіональну політику регулювання міграційної мобільності населення, щоб зберігати людський потенціал і знижувати міграційні втрати.

Список використаних джерел

1. *Міжнародна термінологія у сфері міграції*: українсько-англійський тлумачний словник. К.: Бланк-Прес, 2015. URL: https://ukraine.iom.int/sites/g/files/tmzbd11861/files/documents/iom_migration_glossary_color_block_press.pdf
2. World Migration Report 2022. *IOM*: Website. 2022. URL: <https://publications.iom.int/books/world-migration-report-2022>
3. Ukraine Refugee Situation. *Operational Data Portal*: Website. 2024. URL: <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine>
4. Ukraine. *Displacement Tracking Matrix*: Website. 2024. URL: <https://dtm.iom.int/ukraine>
5. Українські біженці в Європі. *4Service*: сайт. 2023. URL: <https://4service.group/social-project/index.html>
6. Звіт про внутрішнє переміщення в Україні. Опитування загального населення. Раунд 13. Червень 2023 року. *МОМ*: сайт. 2023. URL: <https://dtm.iom.int/reports/ukraina-zvit-pro-situaciyu-z-vnutrishnim-peremischennyam-zagalne-opituvannya-naseleण्या>
7. Глушко Д. В яких регіонах України найбільше переселенців: інфографіка. *Гвара Медіа*: сайт. 23.11.2023. URL: <https://gwaramedia.com/u-iakykh-rehionakh-ukrainy-naybilshe-pereselentsiv-ostanni-dani>
8. Олійник О. Найбільше ВПО у східних областях і на Київщині – результати дослідження Руху Чесно. *Чесно*: сайт. 26.05.2023. URL: https://www.chesno.org/post/5625/?fbclid=IwAR2fykIMIXtx-8b5wGTOп822tdq4Bww_XdecW5HbRFmpwrNX2cAXuy4MezA
9. Населення та міграція. *Державна служба статистики України*: сайт. 2023. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua>
10. Орлова В. Щоб повернулися додому: в ОП запропонували припинити допомогу біженцям з України в ЄС. *УНІАН*: сайт. 22.01.2024. URL: <https://www.unian.ua/politics/shchob-povernulisya-dodomu-v-ор-zarporonovali-pripiniti-dopomogu-bizhencyam-z-ukrajini-v-yes-12520098.html>
11. Статистика первинки, вторинки та оренди. *ЛВН*: сайт. 2024. URL: <https://misto.lun.ua/stat/uzhhorod>
12. Пищуліна О., Юрчишин В., Стецюк П., Міщенко М. *Вплив міграційних процесів на перебіг повоєнного відновлення України, міграційну політику ЄС та країн Східного партнерства*. Київ: Центр Разумкова, 2023. 265 с. URL: <https://razumkov.org.ua/images/2023/10/25/2023-Pyshchulina-MIGRACIA.pdf>
13. Global Approach to Migration and Mobility (GAMM). *European Commission*: Website. 2024. URL: https://home-affairs.ec.europa.eu/networks/european-migration-network-emn/emn-asylum-and-migration-glossary/glossary/global-approach-migration-and-mobility-gamm_en
14. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб: Закон України від 20.10.2014 р. № 1706-VII. *Законодавство України*: сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18#Text>
15. Про закордонних українців: Закон України від 04.03.2004 р. № 1582-IV. *Законодавство України*: сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1582-15#Text>
16. Підписано Адміністративні домовленості щодо встановлення адміністративного співробітництва між Європейською Комісією та Державною міграційною службою України в Європейській міграційній мережі. *Державна міграційна служба України*: сайт. 02.08.2022. URL: <https://dmsu.gov.ua/news/dms/12904.html>

References

1. *Mizhnarodna terminolohiya u sferi mihratsiyi [International terminology in the field of migration]*: Ukrainian-English explanatory dictionary (2015). K.: Blank-Pres. Retrieved from https://ukraine.iom.int/sites/g/files/tmzbd11861/files/documents/iom_migration_glossary_color_block_press.pdf [in Ukrainian].

2. World Migration Report 2022 (2022). *IOM*: Website. Retrieved from <https://publications.iom.int/books/world-migration-report-2022>
3. Ukraine Refugee Situation (2024). *Operational Data Portal*: Website. Retrieved from <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine>
4. Ukraine (2024). *Displacement Tracking Matrix*: Website. Retrieved from <https://dtm.iom.int/ukraine>
5. Ukrayins'ki bizhentsi v Yevropi [Ukrainian refugees in Europe] (2023). *4Service*: Website. Retrieved from <https://4service.group/social-project/index.html> [in Ukrainian].
6. Zvit pro vnutrishnye peremishchennya v Ukraini. Opytuvannya zahal'noho naselennya. Raund 13. Cherven' 2023 roku [Report on internal displacement in Ukraine. Survey of the general population. Round 13. June 2023] (2023). *IOM*: Website. Retrieved from <https://dtm.iom.int/reports/ukraina-zvit-pro-situaciyu-z-vnutrishnim-peremishchennyam-zagalne-opituvannya-naselennya> [in Ukrainian].
7. Hlushko, D. (2023, Nov 23). V yakykh rehionakh Ukrayiny naybil'she pereselentsiv: infohrafika [Which regions of Ukraine have the most immigrants: infographic]. *Gwara Media*: Website. Retrieved from <https://gwaramedia.com/u-iyakhykh-rehionakh-ukrainy-naybilshe-pereselentsiv-ostanni-dani> [in Ukrainian].
8. Oliynyk, O. (2023, May 26). Naybil'she VPO u skhidnykh oblastiakh i na Kyvivshchyni – rezul'taty doslidzhennya Rukhu Chesno [The largest number of IDPs in the eastern regions and Kyiv region – the results of the Chesno Movement study]. *Chesno*: Website. Retrieved from https://www.chesno.org/post/5625/?fbclid=IwAR2fyklMlXtx-8b5wGTOn822tdq4Bwv_XdecW5HbRfmpwrNX2cAXuy4MezA [in Ukrainian].
9. Naseennya ta mihratsiya [Population and migration] (2023). *State Statistics Service of Ukraine*: Website. Retrieved from <https://www.ukrstat.gov.ua> [in Ukrainian].
10. Orlova, V. (2024, Jan 22). Shchob povernulysya dodomu: v OP zaproponuvaly prypynyty dopomohu bizhentsyam z Ukrayiny v YeS [To return home: OP proposed to stop aid to refugees from Ukraine to the EU]. *UNIAN*: Website. Retrieved from <https://www.unian.ua/politics/shchob-povernulysya-dodomu-v-op-zaproponuvali-pripyniti-dopomogu-bizhencyam-z-ukrajini-v-yes-12520098.html> [in Ukrainian].
11. Statystyka pervynky, vtorynky ta orendy [Primary, secondary and rental statistics] (2024). *LUN*: Website. Retrieved from <https://misto.lun.ua/stat/uzhhorod> [in Ukrainian].
12. Pyshchulina, O., Yurchyshyn, V., Stetsyuk, P., & Mishchenko, M. (2023). *Vplyv mihratsiynykh protsesiv na perebih povoyennoho vidnovlennya Ukrayiny, mihratsiynu polityku YeS ta krayin Skhidnoho partnerstva [The influence of migration processes on the course of post-war reconstruction of Ukraine, the migration policy of the EU and the countries of the Eastern Partnership]*. Kyiv: Razumkov Center. Retrieved from <https://razumkov.org.ua/images/2023/10/25/2023-Pyshchulina-MIGRACIA.pdf> [in Ukrainian].
13. Global Approach to Migration and Mobility (GAMM) (2024). *European Commission*: Website. Retrieved from https://home-affairs.ec.europa.eu/networks/european-migration-network-emn/emn-asylum-and-migration-glossary/glossary/global-approach-migration-and-mobility-gamm_en
14. Pro zabezpechennya prav i svobod vnutrishn'o peremishchenykh osib [On ensuring the rights and freedoms of internally displaced persons] (2014). Law of Ukraine, adopted on 2014, Oct 20, 1706-VII. *Legislation of Ukraine*: Website. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18#Text> [in Ukrainian].
15. Pro zakordonnykh ukraintstiv [About Ukrainians abroad] (2004). Law of Ukraine, adopted on 2004, Mar 04, 1582-IV. *Legislation of Ukraine*: Website. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1582-15#Text> [in Ukrainian].
16. Pidpysano Administratyvni domovlenosti shchodo vstanovlennya administratyvnoho spivrobotnytstva mizh Yevropeys'koyu Komisiyeyu ta Derzhavnoyu mihratsiynoyu sluzhboyu Ukrayiny v Yevropeys'kiy mihratsiyniy merezhi [Administrative agreements on the establishment of administrative cooperation between the European Commission and the State Migration Service of Ukraine in the European Migration Network have been signed] (2022, Aug 02). *State Migration Service of Ukraine*: Website. Retrieved from <https://dmsu.gov.ua/news/dms/12904.html> [in Ukrainian].

Pityulych M. M., Fedak Yu. Yu., Hembyk M. V., Tyrpak S. B. Current trends and approaches to regulating migration mobility in times of war.

For developed countries with relatively stable environments, migration mobility is a condition for socio-economic development. Many states practice using the migration factor to solve demographic problems associated with depopulation. In recent years, however, migration mobility has continued to grow not only because of the realization of the right of modern people to choose a place of residence with better conditions. Increasingly, natural disasters and environmental crises are becoming factors of growing migration mobility. For Ukraine, the impact of security factors is particularly noticeable – first in 2014, and then from 2022. The security factors of migration mobility are usually

determined by military conflicts, which not only cause massive forced displacement but also have long-term consequences for donor and recipient states. Migration mobility in such circumstances is a personal life catastrophe, the consequences of which depend on the policy of the host state and the return policy of the donor state. The article aims to reveal the current trends and types of migration in Ukraine during the war and to outline its regional peculiarities. The authors analyze the current trends in the migration processes that have been taking place in Ukraine over the last years with a special focus on migration mobility in the context of war. The article substantiates that the population migrates in two directions – internally and externally. The dynamics of internally displaced persons and refugees from Ukraine to European countries under the influence of hostilities is examined. Special attention is paid to the problems of forced migration, re-emigration of the Ukrainian population, and adaptation and integration of refugees from Ukraine abroad. Regional peculiarities of migration processes in Zakarpatska oblast are outlined. Considerable attention is paid to specifying the challenges and threats posed by migration mobility in times of war both at the national and regional levels. The article proposes specific tools for the development of a regional policy on regulating migration mobility for the rear regions, including Zakarpatska oblast.

Keywords: migration, threats, war, region, internally displaced persons, refugees, regional policy.

Пітюлич Михайло Михайлович – доктор економічних наук, професор, професор кафедри фінансів і банківської справи ДВНЗ «Ужгородський національний університет», завідувач відділу перспективного розвитку сільських територій Закарпатського регіонального центру соціально-економічних і гуманітарних досліджень НАН України (e-mail: pitjuluch0311@gmail.com, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-2787-0378>).

Pityulych Mykhayo Mykhaylovych – Dr.Sci. (Econ.), Prof., Professor of the Department of finance and banking of the Uzhhorod National University, Head of the Department of prospective development of rural territories of the Transcarpathian Regional Center for Socio-Economic and Humanitarian Research of the National Academy of Sciences of Ukraine.

Федак Юрій Юрійович – аспірант зі спеціальності «Економіка» ДВНЗ «Ужгородський національний університет» (e-mail: avent_yuf@ukr.net, ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0004-4917-1713>).

Fedak Yuriy Yuriyovych – Postgraduate in Economics of the Uzhhorod National University.

Гембік Микола Віталійович – аспірант зі спеціальності «Економіка» ДВНЗ «Ужгородський національний університет» (e-mail: mykola.hembik@uzhnu.edu.ua, ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0006-6460-8682>).

Hembik Mykola Vitaliyovych – Postgraduate in Economics of the Uzhhorod National University.

Турпак Станіслав Богданович – студент-магістрант зі спеціальності «Економіка» ДВНЗ «Ужгородський національний університет» (e-mail: stanislav.tyrpak@gmail.com, ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0003-5290-2241>).

Tyrpak Stanislav Bohdanovych – Master’s student in the specialty “Economics” of the Uzhhorod National University.

Надійшло 20.03.2024 р.